

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARININ UYGULANMASININ İZLENMESİ

Sivil toplum kuruluşları için Bir El Kitabı

Başak Çalı ve Nicola Bruch

Mayıs 2011

Avrupa Konseyi üye devletlerinde insan haklarının korunması ve geliştirilmesi alanında çalışan bir (STK) Sivil Toplum Kuruluşu musunuz? Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının kampanya, lobicilik ve kamuoyunu insan hakları alanında bilgilendirme çalışmalarınızda size yararlı olabileceğini dikkate alıyor musunuz?

Bu el kitabı, insan hakları kararlarının uygulanmasının STK'ler tarafından neden izlenmesi gerektiği konusunda temel bilgiler içermekte ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanması sürecinin nasıl işlediği, ve STK'ların Mahkemenin kararlarının uygulanması için Avrupa insan hakları sistemini nasıl kullanabileceği hakkında pratik bilgiler vermektedir.

İnsan haklarının hukuki korunması hakkında deneyiminiz olmasa da bu el kitabı, Avrupa Konseyiyle ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarıyla uğraşınızda kullanışlı bir araç olacağını umuyoruz.

İÇİNDEKİLER

	1. Bölüm: STK'lar ve İnsan Hakları Kararlarının Uygulanmasının İzlenmesi	5
1	İnsan hakları kararlarının uygulanması STK'lar tarafından neden izlenmelidir?	5
2	İnsan hakları kararlarının uygulanması esasen devlet kurumlarının işi değil midir?	5
3	Kararlarının uygulanmasını izleme, davayı yürüten avukatların ve başvurucuların işi değil midir?	5
4	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kendi verdiği kararların uygulanmasını izlemiyor mu?	6
5	STK'ların katkısı uygulamada gerçekten bir değişiklik yaratabilir mi?	6
6	Hukuk alanında uzmanlığı olmayan STK'lar da insan hakları kararlarının izlenmesine katkıda bulunabilir mi?	6
7	Uygulamanın izlenmesi ne kadar çaba gerektirir?	7
8	Uygulama hakkında düşünmeye ne zaman başlamalıyız?	7
	2. Bölüm: STK'lar ve İnsan Hakları Kararları	7
9	Bir insan hakları kararının nasıl uygulanması gerektiği nerede açıklanır?	7
10	İnsan hakları kararları devletlerin ihlali gidermek için atması gereken adımları belirler mi?	7
11	Tespit kararı (Declaratory judgement) nedir?	7
12	Mahkeme, kararında uygulamaya yönelik belirli yönlendirmelerde nasıl bulunur?	8
13	Mahkeme, kararında uygulama için ne gerektiğini açıkça hükme bağlamazsa bu belirsizliğe yol açmaz mı?	8
14	Pilot karar nedir?	8
15	İnsan hakları kararlarına nereden ulaşabilirim?	9
16	Bir insan hakları kararı ne içerir?	10
17	Kararda tam olarak ne arıyorum?	10
	3. Bölüm: Kararların Uygulanması	11
18	Kararların uygulanması için atılması gereken adımlar nelerdir?	11
19	Hakkaniyete uygun tatmin (adli tatmin) nedir?	11
20	İhlin sonuçlarını ortadan kaldırmak için alınması gereken 'Bireysel önlemler' nelerdir?	11
21	İhlin bir daha tekrarlanmaması için alınması gereken 'Genel önlemler' nelerdir?	11

	4. Bölüm: Avrupa Konseyi nezdinde Kararların Uygulanmasını İzleme Mekanizmaları ve Yöntemleri	12
22	Bakanlar Komitesi nedir?	12
23	Hükümet temsilcileri kimlerdir?	12
24	Bakanlar Komitesi Sekreterliği ve Kararların İcrası Bölümü (Department for the Execution of Judgements) nedir?	12
25	Uygulamanın izlenmesi ne zaman başlar?	13
26	Eylem Planı nedir?	13
27	Bakanlar Komitesi kararların uygulanmasını nasıl takip eder ve hangi kararların uygulanmasına öncelik verir?	14
28	Davalar iki yöntem arasında geçiş yapabilir mi?	14
29	Devlet bir Eylem Planı sunmazsa ne olur?	15
30	Ara karar nedir?	15
31	Bakanlar Komitesi uygulamanın tatmin edici olduğuna nasıl karar verir?	15
32	Nihai karar nedir?	15
33	Uygulama ne kadar sürer?	15
34	Eğer kararlar uygulanmazsa ne olur?	16
35	STK'lar davanın takibine ilişkin bilgileri nereden edinebilir?	16
36	Kararın icrasına ilişkin tüm bilgi ve belgeler herkese açık mıdır?	16
37	STK'ların Bakanlar Komitesiyle iletişim kurmak için belirli bir onay belgesine sahip olmaları ya da Avrupa Konseyi nezdinde resmen tanınmış olması gerekir mi?	16
38	STK'lar Bakanlar Komitesinin toplantılarına katılabilir ve sözlü bildirimlerde bulunabilirler mi?	16
39	Bildirimler nereye gönderilmelidir?	16
40	STK'ların Bakanlar Komitesinin uygulama sürecine katkıda bulunabileceği aşamalar nelerdir?	17
41	Bakanlar Komitesine yapılacak bildirimlerin etkili olması nasıl sağlanabilir?	17
42	STK'ların uygulamanın etkili olmasını sağlamak için başka neler yapabilir?	17
	Ek: Uygulama ve STK Giriş Noktaları	19

1. Bölüm: STK'lar ve İnsan Hakları Kararlarının Uygulanmasının İzlenmesi

1. İnsan hakları kararlarının uygulanması STK'lar tarafından neden izlenmelidir?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, hangi yasa, uygulama ve hukuki kararların insan hakları ihlali oluşturduğuna dair devletleri bağlayıcı kararlardır. İnsan hakları ihlal kararları, hem geçmişe hem de geleceğe yönelik değişiklikler yapılmasını gerektirir. Bir yandan hakları ihlal edilmiş olan kişiler açısından ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını gerekir. Öte yandan, benzer ihlallerin ileride başkalarının başına gelmesini engellemek için devletin mevzuatı, siyaseti veya uygulamayı gözden geçirmesi ya da değiştirmesi gerekmektedir.

Benzer ihlallerin önlenmesi ve kararlardan ders alınması boyutu insan hakları kararlarına, yaygın ve kalıcı değişimlere öncülük etme potansiyeli vermektedir.

Ne var ki, kararların uygulanması izlenmeden, insan hakları ihlal kararları tek başlarına benzer ihlallerin meydana gelmesinin önünü almak için yeterli değildir. İnsan hakları kararlarına uyulmasının izlenmesi günlük hayatta insan haklarının savunulmasının önemli bir yoludur.

İnsan hakları kararları insan hakları alanında çalışan STK'lar için somut araçlardır. Kanunlarda, kamu politikalarında ve uygulamalarda STK'ların talep ettiği değişiklikler; gözetli koşullarından, kadına karşı şiddetin önlenmesine, ifade özgürlüğünden, barınma hakkına kadar yayılan insan hakları kararları aracılığıyla daha etkili olarak savunulabilir.

Avrupa'nın pek çok yerinde gözetli ve cezaevi koşulları, sivil toplum kuruluşları için dernek kurma özgürlüğü, basın özgürlüğü ve etnik, dinî, cinsel azınlıklar gibi savunmasız

grupların haklarına ilişkin değişiklikler Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği insan hakları kararları ve onların uygulanmasının STK'lar tarafından yakından izlenmesi sonucunda gerçekleştirilmiştir.

2. İnsan hakları kararlarının uygulanması esasında devlet kurumlarının görevi değil midir?

Evet, devletler, insan hakları kararlarının uygulanması için uluslararası hukuktan kaynaklanan bir yükümlülük altındadırlar. Ne var ki devletlerin kararları hukuken uygulamak zorunda olmaları, gerçek hayatta her zaman bu şekilde davranacakları anlamına gelmez. Devletler siyasal açıdan popüler olmayan, tartışmalı ya da zor kararları uygulamakta isteksiz veya yavaştır. Bunun yanı sıra devletler bir kararı iyi niyetle uygulamaya çalıştıklarında, kararın gereklerini bazen yanlış anlamaları yüzünden, veya mevcut durumun tam olarak analizini yapmadıklarından ya da kapasite eksikliği nedeniyle uygulamada yetersiz kalabilirler. Dahası devletler, uygulama sürecine "mümkün olanın en azını yapmak" saiki ile yaklaşabilir. Bu sebeplerin her biri STK'ların uygulama sürecindeki önemli rolüne işaret eder.

Karara uyulmasının STK'larca izlenmesi, uygulamanın gerçekte neyi gerektirdiğinin ve uygulama önlemlerinin gerçekten insan haklarının korunması alanında somut bir değişiklik yapıp yapmadığının belirlenmesinde çok önemli rol oynar. STK'lar uygulamaya istekli olmayan kamu yetkilileri ve siyasiler üzerinde baskı kurabilecek ve uygulamaya istekli olan kamu görevlilerine de destek sağlayabilecek konumdadır.

3. Kararların uygulanmasının izlenmesi davayı yürüten avukatların ve başvurucuların işi değil midir?

Genellikle, kararların uygulanmasının izlenmesiyle mağdurun veya mağdurun

avukatının ilgilenmesinin gerektiğine inanılır. Bu, insan hakları kararlarının doğasının yanlış anlaşıldığına işaret etmektedir. İnsan hakları kararları, ihale uğramış olan bireyin de ötesinde çok daha yaygın uygulama gerektirir. Çoğu davada, karar, ihlalin yalnızca mağduruna çözüm sağlamaktan ileri gider ve benzer ihlallerin önlenmesi için yapısal değişiklikler öngörür. Bu tür sistematik değişiklikler ülke içinde yasamanın, yürütmenin veya yargının (veya hepsinin birlikte) kararın uygulanmasına katılmasını gerektirebilir. Bazı davalar ayrımcılık yaratan kanunların ve uygulamaların değiştirilmesi için hem yürütme hem de yasama organına çağrıda bulunur. Diğer davalar mahkemelerin hakları yorumlama uygulamalarını değiştirmesini talep eder. Örneğin, mahkemeler, genel olarak tutuklu yargılama kararlarını veriş sebeplerini gözden geçirmek zorunda katabilirler.

4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kendi verdiği kararların uygulanmasını izlemiyor mu?

Hayır, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi verdiği kararların nasıl uygulandığını izlemez. Bu görevi, Avrupa Konseyi üyesi 47 devletin diplomatlarından oluşan ve İnsan Hakları Kararlarının İcrası Sekreterliği (Secretariat for the Execution of the Judgements) tarafından desteklenen hükümetler-arası bir eş denetim mekanizması olan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi yerine getirir.

5. STK'ların katkısı uygulamada gerçekten bir değişiklik yaratabilir mi?

Evet, hem Türkiye'de hem de Avrupa Konseyi düzeyinde STK'ların katkısı, birçok yönden kararların uygulanmasında gerçekten etkili olabilir. Öncelikle STK'lar kanunlar, hükümet politikaları veya yargı uygulamalarına değişiklik önerileri getirerek kararların uygulanmasında doğru

yaklaşımların belirlenmesine yardımcı olabilirler. Mevzuata, kamu politikalarına ya da uygulamaya ilişkin sorunlar nerededir? STK'lar, somut önerilerde bulunarak ve yetkilileri harekete geçmeye çağırarak kararların uygulanmasına katkıda bulunabilirler.

İkinci olarak; STK'lar uygulama süreci ve sürecin eksiklikleri veya başarısı hakkında halka, medyaya veya uluslararası izleme örgütlerine bilgi sağlayabilirler. Devletin kendi uygulamasının eksik kalan yönlerine ilişkin bilgi sağlaması fazla olası değildir. STK'ların bu eksikliklere dikkat çekmesi ve kamuoyunu bilgilendirmesi önemli bir katkıdır.

Üçüncü olarak; STK'lar, kararları, lobi veya insan hakları savunuculuk etkinliklerini desteklemek için kullanabilirler. Mahkemenin kararı bir ihlalin meydana geldiğini açık ve bağlayıcı şekilde bildirir ve ihlale neden olan koşulların ortadan kaldırılması için hukuki bir yükümlülük doğurur. Örneğin, somut bir karar, ötekileştirilmiş belirli bir grup veya grupların yaşadığı adaletsizlik hakkında toplumsal farkındalık yaratmak için kampanya etkinliklerinde kullanılabilir veya siyasal otoritenin belirli bir hükümet politikasında veya yargısal uygulamada düzeltme yapması için lobi faaliyetinin temelini oluşturabilir (güvenlik güçlerince orantısız güç kullanımı, yargılama öncesi uzun tutukluluk süreleri veya ayrımcılık konularında olduğu gibi).

6. Hukuk alanında uzmanlığı olmayan STK'lar da insan hakları kararlarının izlenmesine katkıda bulunabilir mi?

Evet, elbette. Kararların etkili olarak uygulanması için ihlale neden olan koşullar hakkında yakından bilgi sahibi olmak, yargılama süreci ve içtihat hakkındaki kapsamlı bilgiden daha önemlidir. Örneğin, okul ders kitaplarındaki ayrımcı yaklaşımlara ilişkin bir davada eğitimle ilgili STK'ların;

sığınmacıların alıkonulma koşullarıyla ilgili bir davada mültecilerin desteklenmesi konusunda uzmanlaşan gruplarının katkısı, yalnızca hukuk alanında uzmanlaşan STK'lerden çok daha önemli olacaktır. Kamu politikalarının düzeltilmesi, iyileştirilmesi ve izlenmesini gerektiren uygulama hukuki bilgiden çok alan uzmanlığı gerektirmektedir. Farklı çalışma alanlarından -ister hukuk, ister eğitim, ayrımcılık, kadın hakları, çocuk hakları olsun - STK'lar arasında uygulamanın izlenmesi konusunda ortaklıklar oluşturmak, etkili bir uygulamanın elde edilmesinin anahtarlarından biridir.

7. Kararların Uygulanmasının izlenmesi ne kadar çaba gerektirir?

Bir davanın uygulanmasını izlemek için ve bunu kendi çalışmalarınızda kullanabilmek için , insan hakları kararlarının uygulama açısından nasıl okunacağına ve Avrupa Konseyinin mevcut izleme sistemine aşina olmanız gerekir. Bir kararın uygulanmasını ilk kez izlediğinizde, uygulamanın işleyişine fazla alışkın olmamanızdan dolayı biraz daha fazla zamana ve çabaya ihtiyacınız olabilir. Ne var ki; ilk seferde gösterilen çaba devamındaki işi çok kolaylaştıracaktır. Başta sarf edilen fazladan zaman ve çaba insan hakları kararlarının uygulanmasını insan haklarının korunması stratejinizin bir parçası haline gelmesi için değecektir.

8. Kararların Uygulanması hakkında düşünmeye ne zaman başlamalıyız?

Mümkün olduğunca erken başlamakta fayda vardır. Sivil toplum, kararların uygulanmasının izlenmesine ne kadar erken katılırsa uygulama da o kadar etkili ve kapsamlı olur. Aslında, uygulama bir davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine getirmeyi düşünmekten ayrı düşünülmemelidir. Mağdur olarak ya da mağdurları desteklemek için davayı katılan STK'lar, kamu politikalarına yön verebilecek davaların

avukatları, dava henüz tasarı aşamasında bile olsa uygulama hakkında düşünmeli ve insan hakları davasını daha yargılama aşamasındayken, uygulamanın etkili olabilmesi için gerekli ortaklıklar ve bir strateji oluşturmayı amaçlamalıdır.

2. Bölüm: STK'lar ve İnsan Hakları Kararları

9. Bir insan hakları ihlal kararının nasıl uygulanması gerektiği nerede açıklanır?

Bir insan hakları kararının uygulanmasının ne tür adımlar gerektirdiğine dair en önemli belge kararın kendisidir.

10. İnsan hakları kararları devletlerin ihlali gidermek için atması gereken adımları belirler mi?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi üç tür karar verir:

- Uygulamaya ilişkin genel yönlendirme içeren tespit kararları
- Uygulamaya yönelik belirli yönlendirmeler içeren kararlar
- Uygulama için atılması gereken adımları bir liste halinde belirleyen ve uygulama için bir zaman takvimi çıkaran pilot kararlar

Görüldüğü gibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin insan hakları ihlal kararlarının uygulanmasına yönelik standart bir yaklaşımı yoktur. İhlale konu olan olayların içeriği, aciliyeti, karmaşıklığı, konu ile ilgili benzer dava sayısı, Mahkemenin uygulamada ne kadar yol gösterici olacağına etki etmektedir.

11. Tespit kararı (Declaratory judgement) nedir?

Tespit kararları (Declaratory judgements), kararların nasıl uygulanacağına dair yön-

temlerin belirlenmesini devlet yetkililerine bırakır. Söz konusu kararların uygulanması süreci daha sonra Bakanlar Komitesi tarafından denetlenir. (Soru 22'ye bkz.) Tespit kararları, kararın esas kısmında uygulamaya ilişkin genel yönlendirmeler içerir ve çoğu davada kararı okuyan herhangi bir kimse ilerideki ihlallerin engellenmesi için alınması gereken uygulama önlemlerinin neler olacağını kararın esasa yönelik kısımlarını okuyarak öngörebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen çoğu karar ihlal tespit kararı niteliğindedir.

12. Mahkeme, kararında uygulamaya yönelik belirli yönlendirmelerde nasıl bulunur?

Bazı insan hakları kararları, örneğin, mevzuatın hangi kısmının değiştirilmesi gerektiği veya kimin tutukluysen salıverilmesi gerektiğini de belirterek devletlere daha ayrıntılı bir şekilde yol gösterir. Mahkeme bazen bu değerlendirmeleri Sözleşmenin 46. Maddesi çerçevesinde bazen de kararın esas bölümlerinde yapar. Mahkeme, hangi kanunun ya da kamu politikasının değiştirilmesi ya da gözden geçirilmesi gerektiğini belirttiği durumlarda bile, tam ihlalin giderilmesi için neler yapılması gerektiğini dikte etmeyecektir. Bu nedenle Mahkemenin belirli yönlendirmelerde bulunduğu davalarda bile bir insan hakları kararının uygulama açısından gerçekten ne gerektirdiği konusu değerlendirmeye açıktır.

13. Mahkeme, kararında uygulama için ne gerektiğini açıkça hükme bağlamazsa bu belirsizliğe yol açmaz mı?

Tespit edici insan hakları kararlarının metinleri, tam olarak ne yapılması gerektiğini bir liste halinde sunmasa da, kararın esasa yönelik bölümlerinde ihlale yol açan aksaklık, eksiklik ve tutumları tartışarak yönlendirme sağlar. Örneğin, eğitimde

ayrımcılığın giderilmesi ya da polislerin kuvvet kullanması hakkında bir yönetmelik taslağı hazırlamak Mahkemenin görevleri arasında yer almaz. Bu tutum, aslında, STK'lar ve kamuoyuna fayda da sağlar. Böylece insan hakları koşullarının genel olarak iyileştirilmesi ile iç içe geçmiş olan karar uygulama sürecini daha fazla etkileme olanağı ortaya çıkmaktadır. Eğer STK'ların bu sürece katılmaları mümkün olmaz ya da STK'lar sürece katılmakta isteksiz olursa devlet yetkilileri uygulamayı asgaride tutabilir. Bu da insan hakları korumasının topyekün gelişmesi için önemli bir fırsat kaçırılması sonucunu doğurur.

Başvurucunun keyfi olarak alıkonulmasına ilişkin Assanidze/Gürcistan (2004) davasında Mahkeme; uygulama için sağladığı yönlendirmenin, devletlere gelecekte ortaya çıkabilecek benzer ihlalleri engellemenin en iyi yöntemini bulmada hareket alanı sağlayacak şekilde okunması gerektiğini söylemektedir.

"...Gürcistan Devleti'nin, tespit edilen ihlali sonlandırmak için alacağı, Bakanlar Komitesi denetimine tabi önlemlere ilişkin olarak Mahkeme; kararlarının aslen tesbit edici nitelikte olduğunu ve Mahkemenin kararında varılan sonuçlarla uyumlu olduğu sürece, Sözleşmenin 46. maddesinde yer alan hukukî yükümlülüğünü yerine getirmek için kendi iç hukuk düzeninde uygulanacak yöntemleri seçecek olanın genellikle ilgili devlet olduğunu vurgular. Kararın icra şekline ilişkin bu takdir yetkisi, Sözleşmeye taraf devletlerin garanti altına alınan hak ve özgürlükleri güvence altına alma birincil yükümlülüğüne bağlı seçme özgürlüğünü yansıtır. (Madde 1)." (202. paragraf)

14. Pilot karar nedir?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2004'ten beri "pilot karar" adı verilen kararlar veriyor. Mahkeme, pilot kararları önüne gelen çok

Burdov(No. 2)/Rusya davasında, hükümetin başvuruçunun hak ettiği sosyal yardımları (ödemeyi emreden birkaç yerel mahkeme kararına rağmen) defaatle ödemesi 6. maddeyi ve 1. Protokolün 1. maddesini, yerel mahkeme kararlarının icrasını sağlayacak etkili bir mekanizmanın eksikliği de 13. maddeyi ihlal etmiştir. Mahkeme, iş listesinde benzer yüzlerce dava olduğunu belirterek ikinci ihlali yüzlerce kişiyi etkileyen sistemik bir sorun olarak saptamıştır. Mahkeme,

“altında yatan sorunların tekrar eden ve devamlı niteliği, Rusya’da bunlardan etkilenen yüzlerce kişinin varlığı ve bu kişilere yerel düzeyde hızlı ve uygun çözüm sağlamanın gerekliliği göz önünde tutularak bu davada pilot karar usulünün uygulanmasının uygun olacağını” açıkça söylemiştir (130. paragraf). Mahkeme durumun çaresinin bulunması için gereken geniş çaplı değişime, ihlaller “belirli bir yasal ya da düzenleyici hükümden veya Rus hukukundaki belirli bir boşluktan kaynaklanmıyor. Bundan dolayı, muhtemelen yasamayla ve idareyle ilişkili nitelikte, federal ve yerel düzeyde çeşitli otoriteleri içeren, kapsamlı ve karmaşık önlemlerin uygulanması gerekiyor” diyerek işaret etmiştir (136. paragraf).

Mahkeme Rusya’nın yerel kararların icra edilmemesi veya icrasının gecikmesine karşı etkili bir iç çözüm oluşturmasını gerekli kılmıştır. Ayrıca Rusya’ya, Burdov kararının kesinleşmesinden sonraki bir yıl içerisinde Burdov kararından önce Mahkeme’ye aynı durumla başvurmuş başvuruçulara giderim sağlanmasını emretti. Mahkeme uygulama için 4 Mayıs 2010 olmak üzere bir son tarih de belirledi. Bakanlar Komitesi dosyanın incelenmesine öncelik verdi. Haziran 2010’daki insan hakları toplantısına kadar Rusya kanunu, aşırı uzun icra işlemlerinin varlığı halinde yerel mahkemelere bir tazminat başvurusunda bulunmaya izin verecek şekilde değiştirdi. Komite bunun etkili olup olmayacağını kanunun uygulanmasına bağlı olduğunu gözlemledi. Uygulama üzerindeki görüşmeler hala sürüyor.

sayıda benzer davayı etkileyen “sistemik ya da yapısal” bir sorunu saptamak için kullanır. Pilot kararlarda, tespit kararlarından veya belirli bir yol gösteren kararlardan farklı olarak, Mahkeme, kararın nihai hüküm bölümünde alınması gereken genel önlemler için bir çerçeve çizer. Bu önlemler, belirli talimatlar içerir ve yerine getirilmeleri zaman sınırlamasına tâbidir. Mahkeme, önündeki benzer diğer davaları görmeden önce devletin pilot kararı nasıl uyguladığını dikkate alır. Eğer devlet, pilot kararı etkili bir şekilde uygularsa benzer diğer davalar Mahkeme tarafından incelenmez ve iç hukuk sistemine geri yollanır. Pilot kararlara bazı örnekler, Broniowski/Polonya, Sedjovic/İtalya, Xenidis-Arestis/Türkiye ve Burdov (No. 2)/Rusya kararlarıdır. Pilot kararların

uygulanmasında STK’ların katılımı çok daha önem kazanmaktadır: Pilot kararlar sistematik veya yaygın insan hakları ihlallerini hedef alır ve kurumlar, kanunlar ve kamu politikalarında önemli reform gerektirir.

15. İnsan hakları kararlarına nereden ulaşabilirim?

Avrupa Konseyi, Mahkeme’nin tüm kararlarını HUDOC isimli bir arama veri tabanı aracılığıyla internette yayımlıyor. Veri tabanına www.echr.coe.int adresinden sol üst köşedeki “case-law” (içtihat) butonuna tıklanarak ulaşılabilir. Kararlar İngilizce veya Fransızca olarak mevcuttur ve devletler de kararı kendi dillerinde yayma zorunluluğu altındadır. Bu çeviri sorumluluğu genellikle

adalet işlerinden sorumlu olan bir devlet birimi tarafından yerine getirilir. Türkiye ile ilgili olan kararlara Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Bilgi Bankasından ulaşılabilir: <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/>

16. Bir insan hakları kararı ne içerir?

İnsan Hakları Kararlarını okumak kolaydır. Her biri aynı kurguyu takip eder. Bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının üç bölümü vardır.

İlk bölümün adı USÛL 'dür; burada karar davanın Mahkeme önüne nasıl geldiğini anlatır.

İkinci bölümün adı OLAYLAR'dır; burada Mahkeme biraz ayrıntıyla davanın olaylarını ve kararını verirken dikkate alması gereken iç ve uluslararası hukuku tanımlar.

Üçüncü bölümün adı HUKUK'tur. Bu bölümde Mahkeme, üzerinde karar verilen hukuki soruyu, Sözleşme'nin ilgili maddelerine ve tarafların ileri sürdüğü savlara atıfta bulunarak değerlendirir. Savlar "Başvurucunun Savları", "Hükümetin Savları" ve son olarak "Mahkemenin Değerlendirmesi" kısımlarında netleştirilir. "Mahkemenin değerlendirilmesi" adlı kısımda kararın uygulanması için uygun yöntemlere ilişkin en önemli çözümler yer alır.

HUKUK kısmında Mahkeme, Sözleşmenin ihlali iddia edilen maddelerini sırayla ele alır. Burada, ayrıca devletin başvurucuya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 41. maddesi gereği tazminat ödenmesinin gerekip gerekmediğine de karar verir.

Kararın son unsuru hüküm bölümüdür: Burada Mahkeme Sözleşmenin hangi maddelerinin ihlal edildiğini (veya edilmediğini) ve (eğer varsa) devletin ne kadar tazminat ve masraf ödemesi gerektiğini önceki çözümlere dayanarak belirtir.

17. Kararda tam olarak ne arıyorum?

Bir kararı ilk kez okuduğunuzda öncelikle

tesbit etmeniz gereken; kararın bir pilot karar olup olmadığı (kararların sadece çok az sayıdaki bir kısmı pilot karardır), kararın "Mahkemenin Değerlendirmesi" kısmında herhangi bir özel uygulama önlemi talep edip etmediği (mevzuatta bir değişiklik gibi) veya uygulama için alınması gereken önlemleri devletin takdir alanına bırakıp bırakmadığıdır. Pilot kararlar ve belirli bir değişikli tale eden kararlar kararı okuyanın işini bir derece kolaylaştırmaktadır. Tesbit kararlarında ise 'Mahkemenin değerlendirilmesi' kısmını ayrıntılı okuyarak alınması gereken önlemleri STK'ların kendilerinin belirlemesi gerekmektedir.

Kararın niteliğini belirlemenin en iyi yolu kararı geriye doğru okumaktır. Kararın son kısmı (hüküm paragrafları veya Sözleşmenin 41. ve 46. maddeleri bağlamında çözüm tartışmaları) size yardımcı olacaktır. Ne var ki, çoğu davada Mahkemenin gelecekteki ihlalleri engellemek için gerekli uygulamalara ilişkin söyledikleri kararın "Mahkemenin Değerlendirmesi" bölümünde olacaktır, kararın sonundaki hüküm paragrafı biçiminde değil. Bu yüzden, kararı okumak ve Mahkeme'nin gerekçelendirmesiyle uygulama için gerekli adımlar arasındaki ilişkiyi iyice düşünmek zorunludur.

"Mahkemenin Değerlendirmesi"ni okuduğunuzda, Mahkemenin devletin yönetimine yaptığı eleştiriler ve kanunlar, kamu politikaları, uygulamalar ve yerel mahkeme kararlarında tespit ettiği eksiklikleri arıyorsunuz. Bunlar, Mahkemenin bir ihlal bulmasında belirleyici unsurlardır. Mahkemenin bu bölümde kullandığı ifadeler uygulama tartışmalarının temelini oluşturur: Mahkeme kullandığı dille o ihlalin gerçekleşmemiş olması için beklentilerinin neler olacağına işaret etmiştir. Bu, gelecekte ihlallerin gerçekleşmemesini sağlamak için gerekli olan değişiklikleri belirlemek ve uygulamaya koymak için bir başlangıç noktası oluşturur.

3. Bölüm: Kararların Uygulanması

18. Kararların uygulanması için atılması gereken adımlar neledir?

Avrupa İnsan Hakları Sistemi, devletlerin alması gereken önlemleri sınıflarken "hakkaniyete uygun tatmin (adli tatmin)", "bireysel önlemler" ve "genel önlemler" ifadelerini kullanır.

Bu adımların amacı insan hakları ihlallerinin yol açtığı olumsuz etkilerin mümkün olan en geniş ölçüde giderilmesi ve ihlallerin gelecekte yinelenmesini önlemektir.

19. Hakkaniyete uygun tatmin (adli tatmin) nedir?

Kararların en sonunda, insan hakları ihlalinin mağduruna, hukuki maliyet ve giderlerin yanında maddi ya da manevi tazminata da hükmeden bir kısım vardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, tazminat, maliyet ve giderler üzerine kararlarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 41. maddesine dayanır:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeciler Taraf'ın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören tarafın hakkaniyete uygun bir surette tatminine hükmeder."

20. İhlalin sonuçlarını ortadan kaldırmak için alınması gereken 'Bireysel önlemler' nelerdir?

Bireysel önlemler, insan hakları ihlalinin mağdur üzerindeki etkilerini tersine çevirmek için devletin almak zorunda olduğu önlemlerdir. Devlet, ihlal mağdurunu, onun haklarını ihlal etmeden önceki durumuna getirmek ve sürmekte olan ihlale son vermek zorundadır.

Bireysel önlemler somut olaya göre farklılık gösterir. Örneğin, Mahkeme; bir özel hayatın gizliliği davasında mağdur hakkında saklanan bilginin yok edilmesini, bir evlenme hakkı davasında evlenme izni verilmesini, bir aile hakkı davasında başvuru hakkındaki sınır dışı etme kararının geri alınmasını veya adil olmayan bir yargılama söz konusuysa yerel mahkemedeki yargılamanın yeniden başlamasını gerekli kılabilir.

21. İhlalin bir daha tekrarlanmaması için alınması gereken 'Genel önlemler' nelerdir?

Genel önlemler gelecekte benzer ihlalleri önlemeyi amaçlar. Bunlar; mevzuatta, hükümet ve kamu politikasında veya yerel mahkeme uygulamasında değişiklikleri, yeni politikalar getirilmesini veya kamu görevlilerinin eğitimi ya da farkındalık yaratma çabalarını içerir. Her bir dava için, en uygun genel önlemlere mağdurların ve STK'ların katkılarıyla karar verilmelidir. Politikaların değiştirilmesini ya da yenilerinin geliştirilmesini gerektiren genel önlemler çok uzun zaman alabilir. STK'lar bu önlemlerin tasarlanması ve uygulanmasında kilit bir role sahiptir.

Ünal Tekeli/Türkiye davasında, Mahkeme Türk Medeni Kanunundaki bir kadının evlendikten sonra evlilik öncesi soyadını tek olarak kullanamaması kuralının 8. maddeyle beraber ele alındığında 14. maddeyi ihlal ettiğine hükmetti. Kararının doğrudan 41. maddeyle ilgili kısmında Mahkeme Türkiye'nin "bu karara uygun şekilde, başvuruca da dâhil olmak üzere evli eşlerin her birinin kendi soyadlarını kullanabilme ve aile adının seçilmesinde eşit söz hakkına sahip olma haklarını güvence altına alma yükümlülüğünü yerine getirmek için uygun gördüğü önlemleri uygulamasını" emretmiştir. (73. paragraf)

Bu Mahkemenin beklentilerinin, kararın 'Mahkemenin Değerlendirmesi' kısmında açıkça ifade edilmesidir. Mahkeme, ayrıca başvurucaunun yerel mahkemeler önünde gerçekleşen gider ve masrafları için 1750 € hakkaniyete uygun tatminine hükmetmiştir (74. paragraf). Bu davada, ihlale açıkça yol açan düzenlemeyi içeren Türk Medeni Kanunu'nun 187. maddesinin değiştirilmesi gerekmektedir. Ek olarak, isimleri kaydeden idari sistemde de (özellikle evlilik üzerine soyadını otomatik olarak değiştirme) değişiklik yapılması ve kanun değişikliğinden önce evlenmiş kadınlara soyadlarını seçme hakkı verilmesini gerektirecektir.

4. Bölüm: Avrupa Konseyi nezdinde Kararların Uygulanmasını İzleme Mekanizmaları ve Yöntemleri

22. Bakanlar Komitesi nedir?

Bakanlar Komitesi, insan hakları kararlarının icrasından sorumlu hükümetler arası bir kuruluştur. Görevi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 46. maddesinde düzenlenmiştir. İnsan hakları kararlarının icrası, üstlendiği izleme görevlerinden sadece birisidir. Komite, örneğin, Avrupa Sosyal Şartı, Azınlık Haklarının Korunmasına Dair Çerçeve Sözleşme ve İşkenceyi Önleme Sözleşmeleri gereği çalışan Komitelerin kararlarının icrasından da sorumludur. Bakanlar Komitesi, resmi olarak her bir üye devletin dışişleri bakanlarından oluşur. Ne var ki, uygulamada bakanlar bu yetkiyi Strazburgdaki daimi temsilcilere devrederler. Daimi temsilciler de denetleme yetkilerini diplomat veya uzmanlara devrederler. Bakanlar Komitesi halka kapalı olarak

toplanır. Toplantıların gündemi ve alınan kararlar Bakanlar Komitesi web sitesinde duyurulur.

23. Hükümet temsilcileri kimlerdir?

Hükümet temsilcileri, kendi devletlerini yargılama sırasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde savunmaktan ve Mahkeme karar verdikten sonra da, insan hakları kararının kendi ülkelerinde uygulanmasını sağlamaktan sorumludur. Hükümet temsilcileri, Bakanlar Komitesinin, kararların icrasını denetlediği toplantılarında da devleti temsil eder ve uygulama konusunda diğer Komite üyelerini bilgilendirir.

24. Bakanlar Komitesi Sekreterliği ve Kararların İcrası Bölümü (Department for the Execution of Judgements) nedir?

Bakanlar Komitesi Sekreterliği, Bakanlar Komitesinin karar verme süreçlerinin (Bunlardan birisi de Mahkemenin kararlarının uygulanmasını denetlemektir) düzgün

işlemesini sağlamaktan sorumludur. Sekreterliğin "İnsan Hakları ve Hukuk İşleri Müdürlüğü" (The Directorate of Human Rights and Legal Affairs) adlı kısmı uygulama bakımından bu işlevlerden sorumludur. Kararların İcrası Bölümü bu müdürlüğün bir parçasıdır. Mahkeme kararının tam olarak uygulanması için gereken eylemlerin belirlenmesinde devletlerle sıkı ilişki içerisinde çalışan ve Bakanlar Komitesine bireysel davalarda uygulamaya ilişkin tavsiyede bulunan hukukçular ve diğer uzman danışmanlar çalışır.

25. Uygulamanın izlenmesi ne zaman başlar?

Mahkeme karar verdikten sonra, üç ay içerisinde başvuru ya da devlet, davanın Büyük Daire'de ele alınması için bir talepte bulunabilirler. Böyle bir talep yapılmamışsa ya da yapılan talep Mahkeme tarafından reddedilmişse karar verildiği tarihten üç ay sonra kesinleşir. Bundan sonra karar uygulamasının (Konseydeki deyim ile 'icrasının) izlenmesi için Bakanlar Komitesine iletilir. Karar Bakanlar Komitesine iletilindiğinde kendiliğinden Komitenin olağan toplantılarının gündemine girer. Gündem, Avrupa Konseyinin web sitesinden duyurulur. Devlet yetkilileri için uygulamanın ilk aşaması, Kararların İcrası Bölümünün görüşünü alarak "Eylem planını" hazırlamak ve bu planı Bakanlar Komitesine sunmaktır.

26. Eylem planı nedir?

Eylem planı, devletin, Kararların İcrası Bölümü hukukçularının görüşünü alarak hazırladığı bir belgedir. Eylem planı aslında, bir insan hakları kararının hükümet temsilcileri ve Kararların İcrası Bölümü hukukçuları tarafından, uygulama gereklerinin belirlenmesi amacıyla "ortaklaşa okunması" anlamına gelir.

Eylem planı Mahkeme'nin kararının uygulanması için maddeler halinde sıralanmış bir plan ortaya koyar, kararın uygulanması için somut olarak neler yapılacağını belirler. Devletler, eylem planını kararın kesinleşmesinden itibaren altı ay içerisinde yapmak zorundadır. Devletin, yapacaklarının ayrıntılarını ve bunların ne zaman tamamlanacağını bildirmesi beklenir. Bazen, devletin neler yapacağını tüm ayrıntılarıyla ilk altı ay içerisinde bildirmesi mümkün olmayabilir. Örneğin, karar Anayasal bir değişiklik gerektiriyorsa hükümetler bunu net bir takvime bağlamakta zorlanacaklardır. Bu tür durumlarda devletler, Bakanlar Komitesinden ek bir zaman talep ederler. Eylem planı hukusal olarak bağlayıcılığı olan bir belge olmaktan çok amaçlanan uygulama adımlarının bir ifadesidir. Eğer devlet karara uymak için önceden harekete geçmişse Bakanlar Komitesine eylem planı değil bir faaliyet raporu sunar. Bunlara "Eylem raporu" adı verilir. Devletin eylem planı sunmama yönünde bir seçme hakkı yoktur. Uygulama planının ayrıntılarını sağlayamadığı durumlarda bunu gerekçelendirmesi gerekir. Devletin eylem planında belirttiklerini yapması beklenir ve Bakanlar Komitesi de bu süreci izler.

Eğer somut bir kararın uygulanması için ne gerektiği konusu, kararı uygulayacak devlet, ve Bakanlar Komitesi arasında tartışma konusu olursa, Bakanlar Komitesi, üçte iki çoğunlukla Mahkemeye başvurabilir ve mahkemeden kararın uygulama konusunda ne gerektiğine dair açıklık getirmesini isteyebilir.

Eylem planlarının hazırlanmasını ülke içerisinde etkilemek STK'lar için savunuculuğa girişte kilit bir noktadır, bunu hükümet temsilcileri, yerel yetkililer veya kararların icrasından sorumlu koordinatörlerle lobi faaliyetinde bulunarak ve alternatif eylem planı sunarak yapabilirler.

27. Bakanlar Komitesi kararların uygulanmasını nasıl takip eder ve hangi kararların uygulanmasına öncelik verir?

Ocak 2011'den beri Bakanlar Komitesi izlemekten sorumlu olduğu çok sayıda karar uygulamasını idare edebilmek için "iki aşamalı" bir yöntem uyguluyor. Birinci aşamayı standart (veya basitleştirilmiş) denetim yöntemi, ikinci aşamaya da nitelikli denetim olarak tanımlayabiliriz. Standart yöntemde Sekreterlik uygulamanın izlenmesinde daha aktif bir rol oynuyor. Devlet yetkilileri ile ortaklaşa eylem planını değerlendiriyor ve uygulama için atılan adımları izliyor. Bakanlar Komitesi ise aktif bir rol almıyor. Yalnızca, denetimin ilerlemesi için gereken usule ilişkin kararları alıyor. Bunlar; Eylem Planı'nın hazırlandığı, ilerlemenin tatmin edici olduğu, davanın uygulandığı ve kapandığını kaydetmek olarak sıralanabilir.

Nitelikli denetimdeyse Bakanlar Komitesi aktif bir şekilde rol alıyor, uygulamanın takibine daha büyük bir dikkatle eğiliyor. Örneğin Bakanlar Komitesi, insan hakları karar takibi olağan toplantılarında, kararı uygulamakla yükümlü devleti belirli bir eylemde bulunmaya çağırma ve takvim belirleme yetkilerine sahip. Nitelikli denetime tabi kararlarda Sekreterlik de uygulamayı iletirmek için daha aktif bir role sahiptir. Örneğin Sekreterlik devlete eylem planının hazırlanmasında teknik destek sağlayabilir, devletin ne tür önlemler alması gerektiğine karar vermesinde yardımcı olabilir ve karmaşık ve uygulanması zor kararlarda çift veya çok taraflı işbirliği programları uygulamayı (örneğin, yuvarlak masa tartışmaları) önerebilir.

Davanın nitelikli denetime tâbi olacağına Bakanlar Komitesi tarafından karar verildikçe dava standart denetime tâbi olacaktır. Davanın nitelikli denetime tâbi olmasını gerektiren sebepler şunlardır:

- acil, bireysel önlemler gerektirmesi,
- pilot bir karar olması,
- Mahkeme veya Bakanlar Komitesi tarafından belirlenmiş kapsamlı yapısal ya da karmaşık sorunlar barındırması,
- devletlerarası bir dava olmasıdır.

Üye devletlerden biri veya Sekreterlik davanın nitelikli denetime tâbi tutulmasını uygulamanın her aşamasında önerebilir (ve Bakanlar Komitesi de bunu kabul edebilir). Dava nitelikli denetime tâbi tutulduktan sonra, üye devletlerden biri veya Sekreterlik tarafından davanın uygulanmasına ilişkin sözlü bir tartışma yapılması istenebilir. Tartışma sırasında devletin, Bakanlar Komitesine uygulamayı güçleştiren faktörleri ve bunların nasıl çözülmeye çalışıldığını açıklamaları gerekebilir.

Hem standart hem de nitelikli denetime tâbi davalarda, konuya ilişkin bilgi sahibi STK'ların görüşleri, uygulamanın izlenme süreci için çok önemlidir.

28. Davalar iki yöntem arasında geçiş yapabilir mi?

Davalar bir yöntemden diğerine (her iki yönde de), Bakanlar Komitesinin vereceği geçiş kararını takiben, her zaman geçebilir.

Örneğin, devlet yapılan hatırlatmalara rağmen bir eylem planı veya raporu sunmamışsa dava standart yöntemden nitelikli yönetime geçebilir. Sekreterlik ve devlet arasında alınması gereken uygulama önlemlerine ilişkin bir anlaşmazlık olduğunda ya da eylem planının uygulanmasında önemli gecikmeler yaşandığı durumlarda da Bakanlar Komitesi davanın nitelikli denetim yöntemine geçirilmesini gerekli görebilir.

Bakanlar Komitesi eylem planından ve uygulamadaki ilerlemeden tatmin olmuşsa nitelikli denetime tâbi bir davanın standart denetime geçmesi de mümkündür.

STK'ların uygulanmanın denetlenmesi sürecinde Bakanlar Komitesine ulaştıracağı değerlendirmeler kararların izlenmesinin bir yöntemden diğerine geçmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

29. Devlet bir Eylem Planı sunmazsa ne olur?

Bakanlar Komitesi, devletlerin eylem planı sunmalarını kullanmak için bir dizi diplomatik baskı aracı kullanmakta ve devletleri uygulama konusundaki performansları konusunda uyarmaktadır. Devletler eylem planı sunmama konusunda direnmeye uzun süre devam ederlerse Bakanlar Komitesi ilgili devletin karara uymayı reddettiği sonucuna varabilir. Bakanlar Komitesi üyelerinin üçte iki çoğunluğunun desteğini sağlarsa, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden devletin Sözleşmenin 46. Maddesindeki sözleşmeyi uygulama yükümlülüğünü ihlal ettiğini tespit eden bir karar vermesini talep edebilir. Buna, 'karara uymama prosedürü' denir. Eğer Mahkeme devletin kararı uygulamakta başarısız olduğuna karar verirse bu, devletin Sözleşmeyi bir kez daha ihlal ettiği anlamına gelecektir. Böyle bir karar bir Avrupa Konseyi üye devleti aleyhine alınabilecek en yüz kızartıcı karardır ve beraberinde diplomatik baskı ve dışlanma getirir.

30. Ara karar nedir?(interim resolution)

Ara karar, Bakanlar Komitesinin toplantılarında uygulamanın gidişatına dair aldığı kararlara verilen addır. Genellikle devletin aldığı bireysel ve genel önlemlerin detaylarını içerir ve bir sonraki toplantıya kadar atılması gereken adımlar hakkında bilgi verir. Ara kararlar, devletlerin uygulamalarını övebilir, eleştirebilir,

hatta devletin karara uymak için belirlenen değişiklikleri yapması için oldukça ısrarcı ve uyarıcı olabilir.

31. Bakanlar Komitesi uygulamanın tatmin edici olduğuna nasıl karar verir?

Devlet, Eylem Planında yer alan tüm önlemleri aldığı anda uygulama tatmin edici olur. Kararların İcrası Bölümü, Eylem Planındaki taahhütlerin gerçekten yerine getirilip getirilmediği konusunda Bakanlar Komitesine bilgi verir. Bu aşamada STK'ların kararın uygulanmasının izlenme sürecine katılımı hayatidir. Kararların İcrası Bölümü diğer kaynakların yanında STK'ların uygulamanın gerçekliğine ve etkililiğine dair bilgi içeren bildirimlerine de dayanır. Kararların uygulanması sürecinin yalnızca Hükümetin açıklamalarına dayanarak takip edilmesi uygulamanın tatmin edici düzeye gelmeden sona erdirilmesi riskini beraberinde getirmektedir. Bu riskin önünü almak için STK'ların da bu sürece katılmaları son derece önemlidir.

32. Nihai karar nedir?

Nihai karar, Bakanlar Komitesinin devletin uygulamayı başarı ile tamamladığını ilan eden kararına verilen addır. Nihai kararlara HUDOC veri-tabanından ulaşılabilir.

33. Uygulama ne kadar sürer?

Bir kararın uygulanması için gereken zaman alınması gereken genel önlemlerin çok boyutlu olması ve devletin uygulamaya ne kadar iyi niyetle yaklaştığını da içeren bir dizi etkene bağlıdır. Bazı davalarda uygulama iki yıldan az zaman alırken bazılarında uygulamanın iki-beş yıl arası sürdüğü görülmektedir. Uygulaması beş yıldan uzun süren kararlar özel ilgi gerektiren davalar olarak tanımlanır. STK'ların baskısı devletin uygulamaya yükümlülüklerini ciddiye alması, gelecek ortaya çıkabilecek ihlalleri engellemek için

hızlı ve kapsamlı şekilde hareket etmesini teşvik etmek için çok önemlidir.

34. Eğer uygulama yapılmazsa ne olur?

Bakanlar Komitesinin dosyayı Mahkeme'ye geri göndererek devletin Sözleşmenin 46. maddesindeki yükümlülüklerini yerine getirmediğini tespit etme yetkisinden bahsetmiştik. Eğer devlet, kararı uygulamayı reddetmeye devam ederse nihai yaptırım Avrupa Konseyi üyeliğinin askıya alınması veya Konseyden ihraçtır. Konsey'den ihraç çok ciddi bir yaptırımdır ve hiç uygulanmamıştır.

35. STK'lar davanın takibine ilişkin bilgileri nereden edinebilir?

Uygulamaya yönelik atılan adımlara ilişkin bilgiye Kararların İcrası Bölümü'nün web sitesinden ulaşılabilir: www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution. Burada, Bakanlar Komitesi'nin uygulamayı tartışmak için ne zaman toplanacağına ilişkin duyuruları, toplantı gündemlerini, toplantılardan sonra gündemdeki her bir davaya ilişkin tartışma ve kararları gösteren belgeleri bulabilirsiniz.

36. Kararın icrasına ilişkin tüm bilgiler herkese açık mıdır?

Genellikle evet. Ne var ki, Bakanlar Komitesi kamusal veya özel, meşru bir yararı korumak için bazı bilgileri gizli tutmaya karar verebilir. Bu kararı, bilgiyi vermiş olan veya bilginin neden gizli tutulması gerektiğine dair iyi bir neden gösterebilen bir devletten, bir STK'dan, mağdur taraftan, olaydan etkilenen üçüncü bir kişiden veya bir ulusal insan hakları kurumundan gelen istek üzerine alır.

37. STK'ların Bakanlar Komitesiyle iletişim kurmak için belirli bir onay belgesine sahip olmaları ya da Avrupa Konseyi nezdinde resmen tanınmış olmaları gerekir mi?

Hayır, bir STK olmanız kararların uygulama sürecine katkı yapmak için Avrupa Konseyi

nezdinde yeter koşuldur. Ne var ki, STK bildirimleri ancak ihlallerin bir daha tekrarlanmaması için alınacak genel önlemlerle ilgili ise dikkate alınır. Kararların tazminat veya ihlalin bireysel sonuçlarını kaldırıcı önlemleri alanında Bakanlar Komitesiyle iletişim kurmak başvurusunun ya da avukatının görevidir.

38. STK'lar Bakanlar Komitesinin toplantılarına katılabilir ve sözlü bildirimlerde bulunabilirler mi?

Hayır. Bakanlar Komitesi'nin toplantıları gizli yapılır ve STK'lar fiili işlemlere katılamaz. STK'ların bu sürece katılması Kararların İcrası Bölümüyle yapılan yazılı bildirimler yoluyla olur.

39. Bildirimler nereye gönderilmelidir?

Bildirimler, Bakanlar Komitesine e-posta, faks veya posta yoluyla gönderilebilir. Bildirimlerinizi DGHL.Execution@coe.int adresine gönderebilirsiniz.

Bakanlar Komitesi'nin kararların icrasını ve dostane çözüm koşullarını denetlemesine ilişkin kurallar: Kural 9- Bakanlar Komitesine Bildirimler

1. Bakanlar Komitesi, mağdur taraftan hakkaniyete uygun tatminin ödenmesi veya bireysel önlemlerin alınmasına dair her türlü bildirimini göz önüne alacaktır.
2. Bakanlar Komitesi, Sözleşmenin 46. maddesinin 2. fıkrasına göre, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için Ulusal İnsan Hakları Kurumlarına ek olarak sivil toplum kuruluşlarının da kararların icrasına ilişkin bildirimlerini göz önünde tutmaya yetkilidir.
3. Sekreterlik, bu kuralın birinci fıkrası dolayısıyla eline ulaşan her türlü bildirimini uygun yollardan Bakanlar Komitesinin dik-

katine sunacaktır. İkinci fıkra dolayısıyla eline ulaşan her türlü bildirim ve beraberinde ilgili delegasyonun/delegasyonların gözlemleri de bu bildirimden haberdar edilmelerinden itibaren beş gün içerisinde Sekreterliğe ulaştırmaları koşuluyla aynı kurala tâbidir.

Kuralların tamamı www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Documents/Doc_ref_en.asp adresinden indirilebilir.

40. STK'ların Bakanlar Komitesinin uygulama sürecine katılabileceği aşamalar nelerdir?

Karar, Bakanlar Komitesine ileildikten sonra STK'lar Bakanlar Komitesiyle doğrudan ilişki kurmaya başlayabilir. STK'lar, eylem planının tesliminden önce, planda bulunabilecek eksikliklerin saptamasında Bakanlar Komitesi'ne yardımcı olmak için uygulamada ne gerektiğine dair görüşlerini bildirebilirler. Eylem planı kabul edildikten sonra da uygulamanın fiili durumuna ilişkin ayrıntılar veren güncellemeler sağlayabilirler. Devlet, Bakanlar Komitesine aslında yapmamış olduğu bir şeyi yaptığını söylemiş olabilir; aldığı önlemler etkili olmayabilir veya benzer ihlaller devam etmekte olabilir. Bakanlar Komitesinin bu durumlardan haberdar olması devleti uygulamayı etkili hale getirme yönünde uyarması ve teşvik edebilmesi için önemlidir. Ekteki tablo STK'ların Avrupa Konseyi'nin karar izleme sürecine ne zaman ve nasıl girdi sağlayabileceğini göstermektedir.

41. Bakanlar Komitesine yapılacak bildirimlerin etkili olması nasıl sağlanmalıdır?

Kararın uygulanması konusunda yapılması gerekenleri ve uygulamada tesbit edilen eksiklik ve aksaklıkları yazılı olarak, ve açık bir dilde bildirmeniz çok önemlidir. Dayandığınız olayları tanımlayın ve nesnel olarak değerlendirilebilecek ve doğrulanabilecek kanıtlar sunun. Size göre karara uyulmamasına ne

tür etkenlerin neden olduğunu ve durumun nasıl değiştirilebileceğini ayrıntıları ile verin. Ayrıca, tam uygulama yolunda devletin alabileceği kısa, orta veya uzun vadeli önlemleri de saptayabilirsiniz. Devletin gerçekleştiremeyeceği gecikmelerin ayrıntılarını sunabilirsiniz. Kararların İcrası Bölümündeki ve Bakanlar Komitesindeki çalışanların ağır bir iş yükü altında olduğunu da unutmamak gerekir: Bildirimleriniz anlatmak istediklerinizi olabildiğince kısa ve öz ifade etmelidir. Genellikle, işlenmemiş veri, gazete kupürleri vs. gibi belgeleri bildirinize eklemeniz gerekli değildir.

Bakanlar Komitesi web sitesinde STK'lardan aldığı bildirimlerin bazı örneklerini yayımlıyor; bunlara Kararların İcrası Bölümünün sayfasının "belgeler" kısmından ulaşabilirsiniz. Eğer devlet bildirime yanıt vermişse bu da aynı kısımda yayımlanacaktır.

42. STK'lar kararların uygulanmasının etkili olmasını sağlamak için başka neler yapabilir?

Karar kesinleştikten sonra uygulamanın neler gerektireceğine dair görüş, değerlendirme ve deneyimleriniz sunmak için hükümetin ilgili siyasetçileri ya da resmi görevlileriyle doğrudan iletişime geçilebilir. Bir insan hakları kararının uygulanmasının neleri gerektirdiğini yazılı ve sözlü olarak kamuoyuna açıklayabilirsiniz. Hatta Bakanlar Komitesine uygulamadaki eksiklik, aksaklık ve gecikmeye dair yazdığınız mektupların bir örneğini ilgili siyasetçilere, ilgili Bakanlıklara, Başbakanlık İnsan Hakları Dairesine, TBMM İnsan Hakları Komisyonuna, yollayabilir ve websitenize koyabilirsiniz. Böylece ilgili yetkililer sürekli olarak takip edildiklerini bilerek davranacaklardır.

©Telif hakları Başak Çalı ve Nicola Bruch'a aittir. University College, Londra 2011.

Bu elkitabı ücretsiz olarak kullanıma sunulmuştur ve kullanıcılar belgenin tamamını veya bir kısmını resmi izin veya herhangi bir ödeme gerekmeden aşağıdaki koşullar altında çoğaltabilir ve dağıtabilirler:

- Belgenin aslına uygun olarak ve yanıltıcı olmayan bir bağlamda çoğaltılması gerekmektedir.
- Belgenin doğru şekilde tanıtılması gerekmektedir. (Örneğin, yazarların ismi çalışmada veya alıntıda yer almalıdır.)
- Çalışmayı içeren kopya veya alıntı için ücret alınmayacaktır.

Yazarlar Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyi'nin RES-061-25-0029 numaralı hibesinin desteğini bildirir. Projeye dair daha fazla bilgi için <http://ecthrproject.wordpress.com> adresini ziyaret ediniz.

Yonko Grozev, Ivana Radacic, Christina Zampas ve Kerem Altıparmak'a bu elkitabının hazırlamasına yaptıkları katkılar için teşekkür ederiz.

Bu kitabın Türkçeye çevirisi İnsan Hakları Ortak Platformu tarafından yapılmıştır.

Ek: Uygulama ve STK Giriş Noktaları

